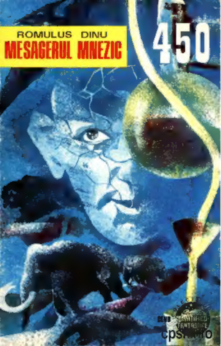

ROMULUS DINU
MESAGERUL MNEZIC
450

450

CEL DE-AL III-LEA CONCURS
NAȚIONAL DE ANTICIPAȚIE

ROMULUS DINU

Mesagerul mnezic

mențiune

CEA DE-A TREIA CONSFĂTUIRE
A CENACLURILOR SF-TIMIȘOARA

CONSTANTIN GÂRBAN

LUGOJ

JONCȚIUNE

VIORICA NICOARĂ

Dacă va fi liniște * Plătind virtutea

EMANUEL REICHER

Cronică (en passant fantastică) a șahului (XXVII)

Redactor literar: ADRIAN ROGOZ
Coperta I: BRIGITA RUS
Coperta IV: Prima carte de benzi desenate s. f. apărută la noi
Desenul interior: AUREL BUICULESCU
Portrete: ALEXANDRU DIACONU
Prezentarea grafică: ARCADIE DANELIUC

Colecția **„POVESTIRI ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE"**
editată de revista

Știința și Tehnica

Anul XIX
15 august 1973

Mesagerul mnezic

de **ROMULUS DINU**

— mențiune —

— Nu se poate ! Nu se poate !

Vorbele sunau goale între pereții de faianță albă. Marinescu, Babeș, Cantacuzino, Nenițescu, Parhon, chipuri de savanți dispăruți încă din secolul al XX-lea îl priveau parcă din ramele lor sobre cu o ironie îngăduitoare pe Mihai Topală plimbîndu-se ca într-o cușcă prin laborator și bombănind de unul singur :

— N-am dreptul ! Nu se poate !

Era un bărbat încă tînăr, înalt și viguros, cu mișcări nervoase, dar precise, ca ale unui recordman încolțit de suporteri invizibili și agasanți.

Continua să se miște agitat prin încăperea vastă, trecîndu-și degetele prin părul des și încărunțit, fără să acorde nici cea mai mică atenție obiectelor din jurul său, zumzăitului automatelor sau zgomotelor din afară, filtrate depărtat — cînd ușa tapisată se deschise, și în laborator intră o tînără femeie, blondă și zveltă.

Rămase o clipă nemișcată, urmărind cu o emoție aproape copilărească mersul furios și distrat al savantului, apoi văzînd că sosirea ei n-a fost observată, tuși în glumă și spuse cu un glas ușor nefiresc :

— Cu cine vorbești, Mihai ? Ce nu se poate ?

Mihai Topală se-ntoarse brusc, măturînd cu mîna o eprubetă goală, rătăcită pe masă și care căzu și se sparse cu un clinchet stingher.

— Tu, aici, Maria ? bîigui el, luat cu totul prin surprindere. Cum ? Tu ?

— Da, Mihai... eu, răspunse în șoaptă tînăra femeie, căutînd să-și domine stînjeneala ce o cuprinsese.

— Nu mă așteptam să mai vii vreodată. Sînt ani... spuse sugrumat savantul, încercînd la rîndu-i să-și înfrîneze bucuria uluită ce-l invadase cu o clipă mai înainte, cînd realizase prezența ei neașteptată în „sanctuarul" său. Așadar, te-ai întors de la Cluj ? De cînd ?

— De o săptămînă... Nu m-am întors... Am venit numai...

Nesesizînd nuanța, el urmă bucuros :

— La mine ? Ai venit ?... Atunci... m-ai înțeles, sau poate... m-ai iertat ?

— Mihai... știi doar... e un capitol închis, rîse Maria puțin artificios și urmă precipitat, cu o seriozitate rugătoare :

— Am venit cu treburi. Te rog să nu mă refuzi.

— Cu treburi, aici ? se revoltă el, începînd din nou să se plimbe nervos printre mese. Dacă n-ai uitat, în fine, dacă nu m-ai iertat, de ce-ai venit ?

— Ca să știu ce faci. Nu crezi că e un motiv puternic ? Toată lumea vorbește, ziarele se agită în jurul descoperirii tale.

— Ziarele... făcu Mihai un gest istovit.

— Ziarele, da ! Se apropie congresul, ai uitat ? Mai e puțin... „Lor" o să le spui tot... „Nouă" nu vrei să ne spui nimic. Se zice că te ascunzi... că taci... că fugi de noi...

— Care „noi" ? Care „nouă" ? Ah, da, uitasem...

— În sfîrșit, bine că ți-ai amintit că sînt reporter, zîmbi cu o notă de tristețe fata.

— Vrei să mă hăituiești și tu ? N-am primit pe nici unul pînă azi. Nu mă interesează ce se scrie... crede-mă, spuse savantul, privind-o bănuitor. Așadar, de-aia ai venit...

— Nu numai de-aia, omule, dar... și de-aia, recunoscu totuși Maria, apoi adăugă încurcată : În virtutea unui fragment de viață, tu bănui care, am îndrăznit să cred că pot fi prima, vreau să zic..., primul reporter căruia să-i dezvălui, nu secrete, dar cîte ceva din întîmplările, momentele, mă rog, cîte ceva din ce va fi istoria trăită a acestei descoperiri, în sfîrșit, ce vrei tu.

— ...Poate că ai venit, într-adevăr, la timp. Totuși...

— Stai, îți promit că nu va apărea nimic înainte de Congresul de mnemologie unde îți vei comunica rezultatele.

— Unde probabil îmi voi comunica rezultatele...

— Cum, *probabil*, Mihai ? Nu e ceva sigur ? Te îndoiești de experimentele tale ? Eu înțelesesem că mesagerul mnezic e descoperit. Că substanța ta formidabilă e în fiole, gata de întrebuințare...

— E gata... dar, din păcate, nu știu dacă am s-o difuzez... Nu știu...

— Așadar asta era acel „nu se poate" ! Mihai, te rog, te implor să te explici ! Simt cum îmi fuge pămîntul de sub picioare ! Atît mă bucuram... Mai ales că erai tu creatorul.

— Să mă explic...

— Stai ! Stai o clipă ! Vreau să înregistrez !

O contrariere se ivi deodată pe fața omului de știință. Tăcu o clipă, apoi spuse resemnat.

— Fie. Mai curînd sau mai tîrziu, tot acolo ajungeam. Mă predau.

Cu gesturi febrile, tînăra femeie scoase din poșetă o pudrieră, deschise capacul și șterse oglinda cu puful roz. Topală urmări cu un zîmbet melancolic cum puful se plimbă de pe discul ocru, parfumat, pe nas și pe obraji. Cutiuța de argint se odihni în cele din urmă neglijent pe colțul biroului.

— Gata, te ascult. Iartă-mă... Am puțin trac.

— Și înregistrarea ?

— O face pudriera, Mihai... Vezi, am fost cinstită și mi-am divulgat „spionul"... E ușor de purtat și are și utilitate dublă, rîse ea, ceva mai destinsă. Hai, te rog.

— Cum să încep ?

— Oricum. Eu am să stau cuminte. Îți mai amintești cum pe vremuri îmi povesteai ceasuri întregi numai despre experiențele tale ?

— Mai și-ntrebi ! De aceea... Clujul tău de azi... remarcă amar Mihai.

— Gata cu melancolia ! S-auzim !

— Știi că mă ocup de ani de zile de mnemologie, că lupt să dezvolt memoria omului din necesitate acută. Oare ție să-ți spun că omenirea e pur și simplu copleșită de informații ?

— O, nu ! Senzația că ne înecăm în cunoștințe sau, mai exact, că devenim mai ignoranți din incapacitatea de a le reține, o are fiecare om, demult...

— Ignoranți, spui ? Depășiți îngrozitor ! Uite un calcul elementar : din anul 1972, adică de acum o sută de ani, cunoștințele omului în toate domeniile se dublează la fiecare zece ani. De-atunci și pînă azi, volumul cunoștințelor a crescut, matematic vorbind, de 1 024 de ori. Și te rog să ții seama : cu „bruma de știință" din 1972 oamenii explorau sistemul solar, călătoreau pe Lună, descoperiseră demult antibioticele...

— Eu personal, interveni Maria, mă simt... umilită. Da, da, ăsta-i cuvîntul : umilită în fața volumului de informații care stau închise în munți de cărți sau în măruntaiele computerelor-mamut. Am făcut chiar unele complexe... pînă la zvonul despre... tine și despre mesagerul tău... De atunci parcă începe să-mi treacă... simt că vom învinge mașinile.

— Ești sigură ?

— Da ! De ce zîmbești neîncrezător ?

— Fiindcă, deși — să-i zicem — „creierul colectiv" al lumii știe de o mie de ori mai multe decît acum un secol, vîrsta medie a omului este numai de două ori mai mare. Fiindcă deși creierul unui om care acum un veac folosea, activ, numai 5 pînă la maximum 10 procente din totalul miliardelor de neuroni, azi, cu toate succesele biologilor, n-a ajuns să lucreze decît cu 20—30 la sută din capitalul său neuronal. Restul e inactiv, vegetează.

— Bine, dar 20 de procente în plus înseamnă zeci și sute de miliarde de conexiuni în creier, o capacitate de lucru de zeci, de sute de ori mai mare decît acum un veac. Uiți asta ?

— E-adevărat, progresul nu-l putem nega... dovadă inaccesibila avalanșă de informații la care am ajuns, ironiză Mihai din nou amar. Ucenicul vrăjitor...

— Ne rătăcim și ne speriem de bilanțuri și de speculații. Uităm salvatorul mesager... substanța ta mnemotropă, congresul care se apropie... subiectul reportajului meu, adăugă ea cu un ton de ștrengăriță răsfățată...

— Da, mai ales... de n-ar fi decît atît... se prefăcu burzuluit Mihai, îndreptîndu-se spre unul dintre multiplele ecrane de televiziune cu circuit închis, care căptușeau pereții. Am să-ți pun înregistrarea audio-video a uneia dintre primele experiențe. Uite discul.

Un iepure de casă urmărea cu ochi de sticlă roșu-bulbucat niște picioare ce se agitau pe plăcile de gresie.

Savantul comentă arătînd ecranul :

— Picioarele alea sînt eu... pregăteam pentru a treia injecție acel acid nucleic de sinteză... biet produs de început...

În secvența următoare, transfocatorul imortaliza iepurele, speriat de o sonerie și fugind într-un fel de labirint de lemn, la capătul căruia găsea un morcov proaspăt, îmbietor. Uitînd de sperietură — și înfometat în vederea experienței —, iepurele se repede la morcov. În cameră, amplificatorul, plasat lîngă un bust al lui Esculap, ronțăie vesel.

Maria surîse amuzată, dar tăcu atentă la desfășurare.

— Nu au fost necesare decît trei asociații „sonerie-mîncare" și deprinderea s-a și format.

— Extraordinar ! Din cîte am citit și știu, fraților lui le trebuie două-trei sute ca să fixeze un reflex condiționat !

— Exact. Acum privește mai departe.

Pe ecran, iepurele țopăia vesel printre picioarele cercetătorului și, cu un bot neîndemînatic, îl trăgea de marginea pantalonului.

— Ce nostim ! Ce face ? întrebă fata.

— Simplu, mă îndeamnă spre sonerie. În imaginea televizorului apăruse șnurul cu mîner al soneriei și iepurele făcînd salturi de aproape un metru să prindă cu botul mînerul. Sărea ca o minge neobosită. Deodată reuși. Un țîrîit scurt, și iepurele, părăsind șnurul de care rămăsese agățat, porni într-o goană nebună, bătută pe loc din cauza plăcilor lunecoase pe care labele îi zboară caraghios risipite în toate părțile.

— Săracu', tare-i grăbit, izbucni veselă Maria.

Iepurele, izbutind să prindă un punct mărunt de sprijin, o zbughi prin labirint, la capătul căruia îl aștepta morcovul... Și în laborator se auzi acum iar „ronțăiala" amplificatorului venind dinspre... Esculap.

— Dacă înțeleg eu bine, Mihai, iepurele tău a depășit primul reflex condiționat, e mult mai... „savant", din moment ce are inițiativa de a-și provoca singur excitantul auditiv ! Păstrînd proporțiile, ai creat un fel de geniu în lumea iepurească, observă Maria.

— Dar tot el a murit de foame, refuzînd cu încăpățînare hrana atunci cînd, pentru necesități experimentale, i-am sacrificat partenerul de cușcă, replică întristat savantul. Purtarea asta e necunoscută la iepurii de laborator. Se întîlnește la unele păsări care trăiesc perechi... la turturele, de pildă... La ele e un instinct... dar la iepure ? Să trădeze oare apariția unei mutații ?... a unui proces afectiv... dragoste de seamăn ?... Și asta, în afara... sau din cauza memoriei sale devenită... prodigioasă ?

Zîmbetul de pînă atunci al Mariei pieri îngrijorat. Ea îndrăzni totuși :

— ...Și nu te-ai bucurat de acest rezultat ce-ți deschidea cine știe ce perspective nebănuite ?

— Ba da, m-am bucurat. De ce să ascund ? N-am vrut să-mi umbresc prima izbîndă... dar mărturisesc azi că, încă din acea vreme, au început să mi se strecoare în minte niște întrebări... niște îndoieli...

Mihai Topală, care nu încetase să se plimbe neliniștit chiar și atunci cînd dădea explicații, se opri deodată în fața ferestrei.

Pe cerul profund, un turboreactor ce aparținuse cîndva ultimelor formații militare, desena grațios, cu jetul alb, literele reclamei unei fabrici de proteine oceanice. Savantul însă nu-l vedea. Privirea căuta ceva nevăzut, topit poate în orizontul luminos. Cînd se întoarse, cu pleoapele strînse ca orbit, pe față i se săpase o crispare dureroasă. Deodată, izbucni :

— Cred că va trebui să ne mulțumim cu memoria electronică ! E mai bine.

— Cum, Mihai ! sări surprinsă tînăra femeie care pînă atunci îi respectase în liniște momentul de absență, dar memoria mașinilor, oricît de fidelă ar fi, îți dă ce i-ai dat tu, îți dă ce îi ceri tu, dacă știi în acea clipă ce trebuie să-i ceri. Chiar computerele cele mai serioase, cele care elaborează un mare număr de asociații noționale sînt imperfecte, fiindcă au inițiative programate tot de noi, oamenii ! Sînt imperfectibile oricît ne-am căzni, pe cînd creierul nostru, azi...

— Da, știu ce vrei să spui. Te gîndești iar la cele treizeci de procente neuronale cu care lucrăm astăzi. Nu despre asta vorbeam. Nu despre cucerirea creierului și desțelenirea fostelor „zone mute" din el, ci despre primejdia neuitării.

— Primejdia neuitării ?! făcu nedumerită Maria. Înțeleg ceva, dar ce are a face cu știința ?... Întrebarea îi fu brusc întreruptă de bîzîitul interfonului.

— Doctor Topală... Doctor Topală... În laboratorul 6 a izbucnit un scandal. După cum știți, doctorul Grigore Sima este plecat la retrospectiva Brâncuși de la Tîrgu Jiu... Vă rog de aceea pe dumneavoastră să interveniți.

— Cum, Ilie ? sări Mihai Topală îndreptîndu-se către unul dintre ecrane și mînuind butoanele telecircuitului interior. Ce se petrece ? Dă-mi legătura !

Vocea laborantului continuă, jumătate în serios, jumătate în glumă :

— Sima Gr. Ion a smuls mașina de cusut a lucrătoarei Sima Gr. Elena și vrea să facă strung din ea. În ajutorul Elenei, care țipă și zgîrie, a sărit Sima Gr. Corina și l-a mușcat pe Ion de ureche, dar Sima Gr. Ștefan a profitat de ocazie să fure la rîndul lui mașina Corinei. Cred că are aceleași intenții...

— Dar Vasile ce face ?

Între timp pe ecran apăruse o învălmășeală de nedescris în laboratorul cu pricina.

— Vasile ? Bănuiesc că Vasile a făcut boroboața, și acum uitați-vă cum stă în copac și se bate pe piept de bucurie... Spuneți și dumneavoastră dacă ăsta e hal de supraveghetor. Nu mai poți să ai încredere în nimeni ! încheie transmisia Ilie, prefăcîndu-se înciudat.

Într-adevăr, un cimpanzeu îmbrăcat într-un halat albastru, agitînd o siringă cu mîna dreaptă dinapoi, dădea semnele unei veselii neobișnuite și privea din copacul uscat un ghem de maimuțe *Macacus rhesus* într-o încăierare de zile mari.

— Ce-i asta, Mihai ? izbucni în rîs Maria. Cine sînt simagreii ăștia ? Unde se petrece scena ?

— Sus la 6... Iartă-mă o clipă... Trebuie să intervin, zise grăbit savantul, ieșind în fugă.

Curînd după ieșirea doctorului Topală. Maria, instalată în fața micului ecran, îl văzu apărînd în camera maimuțelor. Ca prin farmec încăierarea acestora se desfăcu ; animalele se repeziră, două din ele cu pantaloni, la două strunguri mici de prelucrare a lemnului ; două — purtînd fustițe — la niște mașini de cusut cît jucăriile, răsturnate, pe care le cuprinseră și se legănară cu ele în brațe, în semn de dragoste recuperată. Vasile — cimpanzeul scăpă seringa din... picior, se rostogoli cu îndemînare printre niște crengi și încremeni într-o poziție de drepți în fața lui Topală, cu laba la tichia albastră. În imagine mai apărură într-un colț două exemplare de *Cynomolgus*, unul dînd la rindea o stinghie, celălalt tăind cu ferăstrăul un lemn. Total absorbiți de munca lor, păreau a nu vedea și nu auzi nimic din ce se petrece în preajmă.

— Ce este asta, Vasile ? se auzi în difuzor vocea savantului.

Cimpanzeul părăsi imediat poziția respectuoasă, începu să se clatine încurcat de pe un picior pe altul și, scoțînd niște sunete guturale, scurte și repezi, arătă cu mîna spre două flacoane cu dop de sticlă, așezate pe o măsuță, iar cu cealaltă la o maimuțică *Uistiti*, care se balansa cu spatele la public, pe un leagăn aerian, complet indiferentă la tot ce se întîmplă. Pe rotunjimile sale posterioare, acolo unde de obicei părul lipsește la maimuțe, stăteau lipite două etichete purtînd literele T — roșu și S — albastru.

— Ea le-a dezlipit ?

Vasile încuviință cu capul.

— Și... cine i le-a lipit ? rîde înveselit Mihai.

Vasile arătă spre unul dintre „strungarii în lemn" care acționa cu furie pedala, făcînd să sară așchii în toate părțile, dar trăgea cu coada ochiului înspre „supraveghetor".

— Ștefan ?

Vasile încuviință din nou și făcu un gest ca și cum ar fi vrut să se repeadă. *Macacus*-ul fu într-o clipă pe cea mai înaltă ramură a copacului.

— Lasă-l, Vasile ! ordonă Topală. Știi că bătaia e interzisă. La lucru acum, mai adăugă el cu un ton amuzat. Nu ești tu de vină că ai încurcat borcanele...

La televizor Maria îl văzu apoi pe Mihai ieșind din laboratorul experimental în timp ce maimuțica *Uistiti* se cățăra cu trei mîini spre Ștefan, ținîndu-și cu cea de-a patra etichetele ce amenințau să se dezlipească. Vasile își potrivi iute, cu un gest omenesc, tichiuța mai pe frunte, se îndreptă spre sticluțe, le luă pe fiecare în cîte o labă, le cîntări, le mirosi, le clătină și le puse la loc, dînd din cap nedumerit.

— Ce părere ai, Maria, despre cearta asta... în producție ? întrebă Mihai, intrînd în laboratorul său, cu rîsul pe față.

— Cred că m-aș fi amuzat și mai mult dacă aș fi știut ce se petrece, ce este cu acest „număr de circ"... foarte reușit. Dar nu-mi închipui că e vorba de dresură.

— Nici gînd. Ca să înțelegi trebuie să-ți spun că e vorba de o cale de cercetare mai veche pe care o adîncim acum. Sînt... un fel de... copii ai doctorului Grigore Sima, de aceea poartă numele

acelea aproape omenești ce l-au amuzat grozav pe un coleg francez care ne-a vizitat.

— Păi „simagrée" înseamnă sclifoseală, ba chiar maimuțăreală ! traduse înveselită Maria.

— Exact. Să revenim la cercetări. Poți, dacă vrei, să reții pentru reportajul tău. S-a pornit de la o experiență simplă — o observație veche de o sută de ani : prelevînd un creier de la un șoarece alb, la care se fixase cu destulă cazná o deprindere simplă, un reflex condiționat, și injectînd emulsia de creier la un alt șoarece alb, nou, același reflex condiționat se fixează cu mult mai repede. S-a presupus că în creierul primului șoarece s-a produs o schimbare biochimică, a apărut o substanță, un *suport al memoriei*, care apoi a fost transmis prin injecție celui de al doilea șoarece.

— Foarte interesant și... relativ simplu de închipuit, observă Maria.

— Simplu de închipuit, dar greu de realizat. Munca înaintașilor noștri și, în ultima vreme, a mea a fost să izolăm acest suport mnezic și să-i determinăm structura chimică, ca să fie reprodus apoi în eprubetă. La început s-a obținut un preparat impur. Dovadă niște experiențe mai de mult, pe iepuri, și chiar ce ai văzut tu adineauri, pe maimuțe. Lucrînd cu extracte ameliorate, din creier de om — provenit de la accidentații mortal — am transmis, în afara elementelor capabile să dezvolte memoria proprie a animalului, și unele deprinderi, noțiuni și caractere psihice relativ simple ale creierului uman ce a servit de materie primă.

— Bine, dar ați ajuns la rezultate minunate.... chiar dacă ar fi numai ce am văzut eu, adineaori aci...

— Neîndoios, Maria, dar numai teoretic este interesant că am reușit să transmitem la maimuță o ușurință de a învăța anumite îndeletniciri care nu cer pricepere sau îndemînare foarte mare. Ca să fim exacți, am transmis un fel de caricatură de meserie. După cîteva demonstrații practice cu scule miniaturizate, maimuța face o seamă de gesturi, „laborioase" : taie cu ferăstrăul și cu dalta, rindeluiește, bate cuie, asamblează chiar o mobilă mai simplă, dar total nereușită, fiindcă animalul nu întrevede încă scopul pentru care lucrează.

— Și cum se explică asta ?

— Ei, aci e o altă problemă. Ne-am depărta de la discuție. În schimb, îți pot spune alt lucru interesant : se schimbă comportamentul maimuței, devine asemănător, însă tot caricatural, omului de la care provine extractul. I-ai văzut pe cei doi *Cynomolgi*. Tăcuți, liniștiți, uneori morocănoși chiar, oricum deosebiți de exuberanța dezordonată, înnăscută, simiană, adică maimuțească. Nu mai sar, nu se mai cațără prin copacul uscat pus în cameră să le întrețină forma... sportivă. În „timpul liber" se plimbă cu pași mărunți, ba au fost văzuți mirosind pe rînd, cu plăcere, o sticlă cu alcool ce se găsea întîmplător pe-acolo.

— Vrei să spui că acel om...

— Cam așa ceva..., zîmbi Mihai.

— Și celelalte maimuțe ? se grăbi prinsă de curiozitate Maria.

— Vezi cele două femei ? E o plăcere să le vezi cusînd la mașină sau de mînă, cu gesturi foarte adecvate, aș zice. Izbutesc

un fel de rochii, croite aproximativ, cusute la fel, însă imposibil de îmbrăcat, chiar pentru ele.

— Şi caracterul, Mihai ?

— Aici e un alt aspect amuzant... Deşi iniţial temperamental deosebite şi avînd comună doar o oarecare lene, după tratament toate maimuţele au devenit deosebit de active. Îşi iubesc cu pasiune noua îndeletnicire. Sînt în stare să lucreze pînă la patru ore pe zi — ceea ce pentru ele este enorm. Dar — şi aici e un „dar" — au devenit la fel de certăreţe, de geloase, de impulsive, avînd chiar o anumită înclinaţie afectivă pentru acelaşi *Cynomolgus*, care modelează în lemn, şi nu pentru cei ce lucrează în metal. Aştia, la rîndul lor, în treacăt fie zis, manifestă sentimente similare pentru micuţa *Uistiti*, fără meserie... dar foarte drăgălaşă.

— Am înţeles perfect experienţa, totuşi ce s-a-ntîmplat adineauri ? Cum s-a ajuns la încăierarea dintre ele ?

— Nu ştiu încă exact... doar bănuiesc. Uite ce cred : Vasile, cimpanzeul-supraveghetor, este structurat astfel prin perfuzii de creier de la un laborant care s-a stins de bătrîneţe la 174 de ani. Vasile, cum spun, era însărcinat cu menţinerea ordinii, a programului de lucru, a disciplinei. El administra unele doze de întreţinere, de extracte cerebrale, la „lucrătorii" simieni. Azi, sau ieri, etichetele de pe borcane au fost dezlipite — cum ai văzut — şi e posibil să se fi injectat extracte conţinînd însuşiri diferite. Maimuţele-bărbaţi par să fie mai sensibile de la prima doză. Fac deocamdată confuzie între strung şi maşina de cusut şi încearcă, tot după cum ai văzut, să intre în posesia unor maşini-unelte care nu le aparţin, făcînd uz de forţă.

— Atunci nu sînt de condamnat, săracii ! rîse Maria.

— Bineînţeles, de aceea l-am şi oprit pe Vasile de la represalii.

— Mihai, încep să fiu direct pasionată de ceea ce văd. Îmi închipui cu cîtă nerăbdare le-aţi urmărit voi desfăşurîndu-se, încet... în timp...

— ...Uneori exasperat de încet, observă Topală.

— Da, dar cu opriri în cumpănă... cu emoţii... cu reuşite totuşi... Şi cît drum parcurs pînă la rezultatele de la om !

— Aşa e, Maria... dar şi ce consum nervos ca să ajungem într-un punct final, unde încep să se pună probleme dificile... aproape insolubile.

— Vreau să ne întoarcem la ce spuneai cînd ne-a întrerupt Ilie cu interfonul... Te rog ! Ce e cu... primejdia neuitării ?

— Sînt obosit, draga mea... Nu încerci să mai ai răbdare măcar pînă mîine ? Să ne oprim azi aici. Să facem cîtiva paşi prin Bucureştiul pe care nu l-ai văzut într-adins de ani de zile... Şi... să mai vorbim şi despre altceva, zău, sînt obosit !

Tăceau.

Marile intersecţii bucureştene luaseră în anii din urmă nişte aspecte cel puţin curioase. Erau acoperite de edificii cu cincizeci de nivele care-şi prelungeau orizontal pe cîteva zeci de metri un fel de „patru picioare", cîte unul pe fiecare dintre bulevardele

încrucișate. Vehiculele dispăreau pe căi supraetajate în aceste „picioare", circulînd pe „trefle" ascunse sub imensele turnuri. Dispăruseră semnalele colorate în roșu și galben. Zgomotul și gazele de eșapament ale ultimelor automobile cu benzină — destul de multe încă — dispăruseră și ele. Fiecare tip de vehicul își avea calea lui. Aglomerația devenise imposibilă, fluviul neîntrerupt scurgîndu-se rapid, continuu, silențios.

— Vezi cît spațiu se cîștigă Maria ? observă Mihai Topală ca să rupă tăcerea, pe cînd treceau prin piața Bălcescu.

— Grandios ! Văzuse la tele, dar în realitate e cu adevărat grandios ! spuse tînăra femeie simțind și ea nevoia unor cuvinte, oricare. Uite, nimeni nu se mai oprește la stop. Nici un zgomot de demaraj, nici fumul acela oribil cînd ambalau motoarele. E minunat, Mihai ! Și în numai cîțiva ani de la plecarea mea din Capitală !

— În plus, reluă savantul, invadat iarăși de spiritul științific, poate pentru a-și ascunde emoția că se plimba din nou alături de Maria, zece mii de oameni, cu piață, magazine și parkinguri la etajele inferioare, cu birourile ceva mai sus, cu școli pentru copii încă mai sus, locuiesc în plin centru cu aer curat, avînd din grădina și restaurantele de pe terasele ultimului nivel o perspectivă largă pe patru bulevarde.

— Nu mai văd deloc elicoptere.

— Sînt total interzise aci, explică doctorul Topală. Și pe drept cuvînt. Distanțele au rămas scurte în Bucureștiul nostru vertical. Vîjîitul lor devenise un coșmar. Circulația nu mai pune probleme. Metrourile, patru cercuri subpămîntene concentrice unite radiar, ușurează și mai mult deplasarea. Și, afară de asta, comunismul a permis un lucru și mai interesant în ultima vreme. După cum știi, toate casele fiind aproape la fel de spațioase, curate, elegante și noi, este absolut neeconomic să locuiești la o distanță mai mare de zece minute de locul de muncă.

Mihai tăcu. Automobilul cu cei doi luneca lin spre Piața Romană. Discuția impersonală, tehnică, înadins căutată ca să vorbească „despre altceva", și nu despre despărțirea lor, crease o notă de distanță între savant și tînăra femeie. Își dădeau acum seama că nu asta urmăriseră. Îi stînjenise oarecum revederea și voiau să umple un gol. Golul timpului scurs de la despărțirea aceea nedorită de nici unul, dar întîmplată din vina amîndurora. Nu reușiseră decît să-l adîncească... Sau, în fine, așa li se părea.

Nemulțumit de neîndemînarea sa, Mihai reluă abrupt :

— Prînzim deasupra Pieței Romane la Expoziția mică ? Sau sub Arcul de Triumf ?

Maria, pentru care adverbele „deasupra" și „sub" aveau sens, zîmbi cu gîndul în copilărie, cînd aceste cuvinte erau pur și simplu „la" și bineînțeles acolo, în locurile pomenite, nu se mînca.

— Detest grotele, Mihai, chiar și pe cele luminate „a giorno" și cu acoperiș transparent. Mergem deasupra. La cer și la soare.

Mihai se învoi și acceleră ușor, întrecînd trotuarele pe care șirul de pietoni înțepeniți rulau, lunecînd spre ținte neștiute decît de ei.

Piața Romană era acoperită de o arahnidă cu șase picioare, ca o imensă licență poetică argheziană. Numai că nu era „un păianjen cît un neg“ deși „umbla lung în șase peri“. O *Epeira diademata* uriașă. O clădire gigantică, circulară, terminată cu o cupolă cu diametrul de aproape o sută de metri : *Expoziția mică*. Sub ea, alte săli de expoziție, de concerte, cluburi, restaurante, magazine și, bineînțeles, inevitabilele trefle supraetajate ale nivelelor inferioare pe care se circula. Piața Romană devenise cel mai grandios dintre cele o sută optzeci și patru de edificii intersecțiale în care se desfășura un sfert din viața Bucureștiului vertical. Edilii acelor vremuri înțeleseseră însă că omul nu mai iubea, nu mai admitea giganticul decît pe dinafară, ca necesitate, ca performanță, nu și ca stil. Restaurantele, cafenelele, cofetăriile erau mici, mici de tot și multe. Aveau toate acea atmosferă caldă, intimă, de care omul are nevoie ca să se destindă, să comunice, să se adune și să se izoleze după afinități. Atît se insistase asupra acestor exigențe, încît unii preconizau, pentru un viitor nu prea îndepărtat, restaurante pentru două persoane.

Doctorul Topală și însoțitoarea lui se afundară în labirintul etajului cu restaurante. Trecură pe lîngă firme luminoase : „Solilocul cumintelui“ — mese de o persoană, „Ca acasă“ (se mînca în picioare, pe frigidere în loc de mese), „Pic-nic“ — mochete de iarbă de plastic, scăunele pliante și furnici electronice mișunînd, „Nu aici“ — local cu muzică și dans pentru tineret. Se opriră la „Masa cea de taină“. Părea un loc foarte potrivit pentru ce doreau amîndoi, dar nici unul nu îndrăznea să o spună.

A doua zi, Maria, punctuală ca un ceas atomic, intră în laborator găsindu-l pe savant din nou îngîndurat, în fața cu un maldăr de ziare.

— Bună ziua, ursule, îl salută ea în glumă, așa cum obișnuia odinioară. Te pui la curent cu presa ?

— Bună, îi răspunse distrat doctorul, continuîndu-și lectura. Stai lîngă mine. Vreau să-ți citesc ceva.

— Hai, te rog, lasă ziarele ! Era vorba să reluăm firul de la acea primejdie a neuitării, cum îi spuneai atît de frumos.

Neatent, Topală bătu cu palma în vraful de ziare.

— Nu le-am mai citit de cîteva săptămîni. Parcă trăiesc pe sub pămînt.

— E explicabil. Mihai...

— Da, dar uite, azi dimineață, aruncîndu-mi ochii pe unul dintre ele, — se înfurie el deodată căutînd febril prin vraful de ziare pînă găsi o pagină și i-o arătă — uite, ce-am găsit ! Cu un gest nervos îi puse sub privire un articol, apoi altul și altul. Le-am căutat apoi din urmă... din ce-am mai găsit firește. Unii mă laudă, mă ridică în slăvi, alții mă condamnă, m-ar sfîșia. Trăiam pe un vulcan și... nimeni nu-mi spunea nimic. Nici tu, observă el pe un ton vehement.

— Am frunzărit şi eu cîteva... încercă timid Maria să-l calmeze. Bazaconii, exagerări, mici răutăţi... defectul secular al reporterilor de senzaţional... Dealtfel, Mihai, şi din cauza lor am venit la tine. Să mă conving singură...

— Şi... ce zici de ăsta, de pildă ? E destul de vechi... Uită-te. Cum îşi permit să-mi forţeze mîna ? Sau ăsta, mai recent. Şi doctorul Topală citi cu indignare crescîndă :

„CÎT VA MAI DURA ?

Primim la redacţie numeroase scrisori din partea cititorilor care se interesează de stadiul cercetărilor asupra aşa-numitului *mesager mnezic*.

Fiindcă propriile noastre investigaţii nu sînt prea avansate datorită secretului de care sînt înconjurate cercetările, ne facem o datorie din a spicui din corespondenţa primită :

Un cititor din Piatra Neamţ : «Dacă există un medicament pentru dezvoltarea memoriei considerăm că e de datoria celor ce-l posedă să nu mai întîrzie difuzarea lui. Mii de oameni îşi desfăşoară activitatea dificil, în lipsa unui asemenea remediu».

Inginerul Buican din Braşov crede că «e o crimă să fie ţinut sub obroc medicamentul capabil să uşureze suferinţa a sute de bolnavi care din diverse cauze şi-au pierdut memoria».

Un grup de psihiatri din Bucureşti arată că «tulburările de memorie constituie pentru oamenii normali, dar în special pentru nevrotici, motive de preocupare obsedantă, de nelinişte profundă, îngrijorare, panică chiar. Deficitul de fixare şi evocare a noţiunilor întreţine un cortegiu întreg de semne nevrotice. Vindecarea este mult îngreunată. Tratamentul cu liniştitoare este insuficient şi dăunător». În continuare, colectivul de psihiatri insistă asupra necesităţii de finisare a medicamentului pentru a fi pus cît mai urgent la dispoziţia clinicilor chiar în stadiu experimental.

Redactorul nostru de specialitate, Ionescu-Scormon, a încercat de mai multe ori să-l contacteze pe dr. Mihai Topală. Fără succes ! Sperăm însă că rîndurile de faţă vor cădea sub privirile savantului împreună cu, dealtfel, întreaga corespondenţă primită de la cititori, pe care am şi expediat-o pe adresa Institutului de mnemologie din Bucureşti" („Ştiinţa XXI", iunie 2072).

— ...Şi ai citit corespondenţa despre care se scrie aici, Mihai ?

— Nu, se burzului savantul, am dat-o unui colaborator care mi-a spus că ar avea un conţinut prea mare de naivităţi ca să-mi bat capul cu ea.

— Eu găsesc „naivităţile" astea perfect îndreptăţite, replică Maria cu oarecare duritate. În definitiv, pentru cine lucrezi ? Voi, savanţii, sînteţi uneori ispitiţi să faceţi... artă pentru artă... descoperiţi, comunicaţi, şi apoi... gata, la dosar, s-o pună alţii în practică !

— Te grăbeşti, Maria, te grăbeşti şi te înşeli amarnic. Mă nedreptăţeşti vorbindu-mi ca acum un veac, o limbă de cronică... de şedinţă la Academia de medicină din 1960. Nici tata, nici bunicul meu, cercetători şi ei, n-au mai lăsat în seama altora „praxisul" descoperirilor lor. Dar au gîndit bine ce trebuie şi ce nu trebuie vulgarizat. Acelaşi lucru fac şi eu. Mă frămînt... îmi pun întrebări... înainte de... şi nu sînt singurul... Uite, citeşte şi articolul ăsta. Pare amuzant şi totuşi nu e.

Tînăra femeie luă ziarul şi începu să parcurgă reportajul.

„O DESCOPERIRE EPOCALĂ ?

Deşi experienţa se desfăşoară în cel mai strict secret, sîntem informaţi, din anumite indiscreţii, că un colectiv de cercetători în frunte cu dr. Mihai Topală, binecunoscutul mnemolog român, a pus la punct o substanţă, «mesagerul mnezic», capabilă să crească performanţele memoriei umane la proporţii uriaşe".

Maria se opri din lectură.

— În fond, ce este un „mesager", şi încă unul „mnezic" ?

Mihai zîmbi îngăduitor şi uşor plictisit :

— Numim în biologie „mesager" o substanţă proteică în stare să poarte o informaţie. Genele ereditare, de pildă. Sau virusurile. Virusurile cele mai simple sînt acizi nucleici care, pătrunşi în celulă, constituie un tipar, un model după care, cu elementele celulare, modelul se poate reproduce, teoretic la infinit, practic în anumite limite, fixate, în cazul virusurilor care produc boli, de procesele de apărare a organismului. Există însă şi alt fel de mesageri virotici utili, fabricaţi în laborator, care pot modifica o informaţie genetică morbidă, de exemplu în bolile ereditare, schimbînd cursul bolii către însănătoşire. Un astfel de mesager nucleic se întrebuinţează azi împotriva bătrîneţii, care era pînă nu demult, precum ştii şi tu, o boală înscrisă în genetica individuală. Mesagerului nostru i s-a spus „mnezic" fiindcă transmite o informaţie, un tipar, după care se formează în creier în cantităţi mari acizi nucleici capabili să memorizeze, să fixeze noţiuni. Eşti mulţumită cu explicaţia ?

— Cam savantă, dar nu-i nimic, pricep şi eu cîte ceva, rîse ironică reportera şi citi mai departe cu voce tare articolul din ziar.

„Unul dintre colaboratorii-subiecţi voluntari ai doctorului Topală, G.D., a fost intervievat de reporterul nostru pentru ştiinţă, S. Ionescu-Scormon. Cu neobişnuită perseverenţă şi abilitate, a obţinut chiar la locuinţa lui G.D. din B-dul Magheru banda magnetică pe care o dăm mai jos *in extenso !*"

„...Iertaţi-ne... Dumneavoastră sînteţi... D. ?

— Da. Eu sînt. Ce doriţi de la mine ? Cu ce vă pot fi de folos ?

— Sînteţi greu de găsit. Se pătrunde greu la dumneavoastră.

— Nu prea, după cît constat. Dumneavoastră sînteţi tovarăşul Ionescu de la „Ştiinţa XXI".

— Da, dar, vă rog, de unde mă cunoaşteţi? Eu credeam că azi ne vedem pentru prima oară... Nu ţin minte să...

— Ne-am văzut o singură dată. Călătoriţi tot cu turismul nr. 12 732 — B 3?

— Nu. L-am schimbat! E uluitor! Ar fi trebuit să fac un efort să-mi amintesc numărul meu de acum doi ani!

— Exact. Acum doi ani, mai exact în ziua de 6 mai, ora 11^{42}, era joi, v-aţi oprit la un stop în spatele autobuzului electric 452—B—32 547.

— Habar n-am... Se poate...

— Cum: se poate? Văd scena ca acum. Un prieten v-a strigat de pe banda lentă a trotuarului rulant. „Ionescule, te duci la «Ştiinţa XXI»?

Aţi răspuns afirmativ, adăugînd: „Urcă, Barbule, avem întîlnire cu Şerpescu, Joagăr şi Batecap de la Sîfî — ce-o fi aia? — Barbu al dumneavoastră s-a urcat, şi aţi plecat. Atîta tot, dar acum, cînd aţi intrat, mi-am amintit scena şi v-am recunoscut, deşi atunci purtaţi ochelari de soare, eraţi însoţit de o tînără blondă cu o eşarfă violetă, mănuşi violeţe, bluză albă cu buline violete, iar în urma dumneavoastră se înşirau trei taxiuri albastre purtînd numerele... patru mii...

— Uluitor! Tocmai venisem să ne convingem... ce să mai vorbim... inutil... fantastic!

— Ce e uluitor? Ce e fantastic, domnule Ionescu? Ce intenţionaţi să vă convingeţi?

— Nimic... mulţumesc... ba da, de experienţele doctorului Topală...

— Dar nu ştiţi că sînt secrete? Că nu avem voie să dezvăluim nimic?...

— Desigur, desigur... Vă rog să mă iertaţi. Nu vă mai întreb decît... cum vă simţiţi?

Stimaţi cititori, aici interviul s-a întrerupt brusc. După ce D... a răspuns strigînd cu o violenţă nemaiîntîlnită: „Cum mă simt? Cum mă simt?" a întors spatele şi a ieşit din încăpere pe o uşă lăturalnică, pe care a trîntit-o aşa de tare că a căzut tencuiala. E tot ce vă putem pune azi la dispoziţia curiozităţii dumneavoastră. După ce şi-a revenit din... şocul întrevederii, reporterul nostru, S. Ionescu-Scormon, a pornit în căutare de noi informaţii în legătură cu „mesagerul mnezic". Vă vom ţine la curent. Încheiem aici articolul, nu fără a ne exprima însă unele nedumeriri în legătură cu purtarea, să zicem, cel puţin bizară — dacă nu îngrijorătoare — a interlocutorului nostru D., colaboratorul voluntar al savantului M. Topală" („Ştiinţa XXI", iunie 2072).

— De articolul ăsta ce zici, Maria?

— Că memoria acelui D. pare formidabilă şi că nerăbdarea lumii şi indiscreţia reporterului sînt îndreptăţite. Nu m-ar mira ca ziarele să pornească o vînătoare după „subiecţii" tăi umani. Trebuie să fie destul de mulţi.

— Sînt patruzeci şi doi. Şi, într-adevăr, a fost pornită această vînătoare de interviuri... despre care probabil că ştiai cînd ai venit ieri, replică sec şi bănuitor Mihai Topală, privind spre vraful de ziare.

— Mărturisesc că știam cîte ceva, recunoscu jenată fata, cu jumătate de voce. Dar ce importanță mai are? În fond, de ce a trîntit D. ușa, cînd l-au întrebat cum se simte? „Primejdia neuitării", Mihai? Nu ți se pare că exagerezi?

— Deloc. Cred că trebuie să ne mulțumim cu memoria electronică, lăsînd-o pe-a omului la nivelul ei de pînă azi...

— Ce vrei să spui, îl întrerupse surprinsă Maria. Vrei să renunți la imensa ta descoperire? Ești obosit, Mihai, dacă nu cumva ai trecut dincolo de oboseală.

Pe fața savantului reapăru însă frămîntarea adîncă din ziua precedentă. Tăcu o vreme, căutînd parcă forța de a-și exterioriza întreg și crud tot gîndul. Începu, reținut și măsurat:

— Da, vine congresul. Comunicarea mea va fi scurtă. Date experimentale rigide, rezultate seci, precise. Discuția rezultatelor probabil că nici n-am s-o fac. Cum nu voi da încă nici formula, nici modul de preparare a substanței. Dar cît crezi că se va putea păstra secretul? La sfîrșit se vor pune întrebări, vor fi discuții. Sînt tentat să fac anumite comentarii verbale. Uite, „să facem punctul", cum spun navigatorii cosmici pierduți în întinderea propriilor cuceriri. Ce știm noi pînă acum despre descoperirea noastră? Atît de puțin! Știm, de pildă, cert că este nevoie de o singură perfuzie cu acea substanță, „mesagerul mnezic", care este, de fapt, un fel de virus sintetic, făcut în eprubetă, ca să determinăm, fără vreun neajuns, în funcția organelor vitale un proces interesant. Individul simte cum devine, în decurs de aproximativ o lună, din ce în ce mai receptiv la noțiuni străine pînă atunci de el, cum memorează, cu o ușurință uluitoare, orice, cum poate chiar să facă cele mai neprevăzute asociații de idei, cum i se deschid perspective din ce în ce mai largi de acumulare de cunoștințe și mai ales de realizare.

— Dar nu e formidabil, Mihai, îl întrerupse entuziasmată tînăra femeie.

— Da. Însă eu mai știu că nu toți subiecții reacționează la fel. La un număr apreciabil se produce o îngrămădire mai mult sau mai puțin dezordonată de cunoștințe vechi și noi, utile și inutile — vezi numerele auto ale lui D. — vrute și nevrute. La alții, bagajul de informații, deși crește vertiginos, se ordonează mai bine, se poate utiliza mai ușor, dar inutilitățile din trecut și prezent, faptele neglijabile se rețin totuși și produc o neliniște, o trăire încordată, care poate fi stăpînită o vreme... Dar cît vor rezista aceștia din urmă unei eventuale nevroze, nu știm.

Maria tăcea intuind acum sensurile frămîntării savantului.

— Mai știm că rezultatele nedorite nu sînt o problemă de dozaj, ci de reacție a fiecărui individ în parte, continuă acesta. Cum știm de asemenea că, o dată aplicat, tratamentul cu „mesagerul mnezic" nu necesită repetarea, fiindcă declanșează în celulă un proces de autoreproducere, despre care nu știm cît durează, fiindcă n-avem perspectiva timpului, dar îl bănuim de ordinul anilor.

— Într-adevăr... se pun multe întrebări, încercă timid tînăra femeie să-l oprească și să-i ordoneze fluxul puternic al mărturisirilor.

Mihai Topală însă n-o mai auzea. Părea că se află în fața acelui public de oameni de știință cărora de-abia le prezentase comunicarea. Continuă cu glasul cumpănit, specific cercetătorilor sobri :

— Echipa de psihologi ne-a comunicat testele subiecților — mamifere inferioare, maimuțe, oameni. Performanțele au, într-adevăr, unele aspecte admirabile, dar au și altele mai... dificil de expus în comunicarea „princeps", reveni el pe pămînt, zîmbind trist către Maria. Și reluă : Nu știm, de pildă, ce se va întîmpla cînd mesagerul va înceta să se mai autoreproducă în celulele nervoase. Va apărea un proces de imunitate față de acest „virus" generator de memorie ? Va fi imposibil în acest caz un nou tratament ? Ce se va întîmpla cu memoria ? Se va menține la nivelul maxim atins ? Va reveni la valorile reduse dinaintea tratamentului ? Și... cam atît... în două vorbe... păru să-și încheie Mihai Topală „prelegerea".

— Dar nu găsești că e destul pentru un început, doctore Topală ? remarcă ironic Maria. Și pentru că nu ai încă niște răspunsuri de importanță secundară, pe care numai timpul ți le poate da, vrei să renunți la prioritatea unei descoperiri pe care o presimt uriașă ?

— Uite, Maria, reluă cu violență Mihai. Numai datorită rezultatelor mele de pînă acum trăiesc cam ce-mi imaginez că au trăit bătrînii noștri cînd au realizat prima explozie atomică. Am *sentimentul unei posibile distrugeri* grandioase. Sau, tot cum credeau ei la un moment dat, am germenul sinuciderii globului.

— Bine, dar cine mai vorbește azi de război atomic ? Nu-nțeleg de unde îți vin ideile astea negre !

El însă reluă firul, concentrat în sine, de parcă nici n-o auzise pe fată :

— Am impresia că vom provoca un fel de explozie pe dinăuntru, un fel de implozie, cum se spune, în chiar creierul uman. Bîntuit de imensitatea clipelor cu conținut propriu, de nenumăratele trăiri consumate, de giganticul bagaj de cunoștințe, de fapte, figuri, drame, imagini, lucruri mărunte și neînsemnate, s-ar putea ca omul să se prăbușească în propriul său univers cerebral, *din* care *nimic* nu se pierde și în care **trecutul** devine un ***prezent*** obsedant... Omul s-ar purta ca acele mici „stele negre" ce implodează. Substanța lor se prăbușește spre centru atrasă de o forță gravitațională ce crește la infinit, devenind atît de imensă încît înlănțuie pînă și raza de lumină ! S-ar putea ca individul, tiranizat de amintiri penibile, să devină fără voie un munte de egoism. Să se înstrăineze de semenii săi, în dorința legitimă de a se descotorosi de suferințele, nevoile, dorințele altora, fiindcă ale lui proprii îl chinuie îndeajuns. Mai știu și eu ? S-ar putea să ajungem să trăim într-o lume de miliarde de unități izolate... Sau într-o lume de inerți, de inactivi... în care trecutul înăbușă prezentul, îl leagă de picioare, în care viitorul ar îngrozi ca un *imens rezervor de insuportabile* amintiri viitoare... Actul creator, care este azi un sens de viață, cel mai puternic sens, ar putea deveni o excepție... ar putea fi privit ca o inutilitate obositoare, primejdioasă chiar... Iar setea de cunoaștere, o perversitate sau o demență, fiind respinsă de instinctul de conservare !

Pe fața liniștită pînă atunci a Maricì trăsăturile se adînceau învadate de o îngrijorare împărtășită. Tînăra se speria ca de un coșmar iscat din avalanșa vorbelor lui Mihai.

— O singură pildă... reluă aprins acesta. Măruntă. Aș avea eu dreptul să-ți amintesc de cîte ori te văd despre acea gravă greșeală a ta, cînd, din superficialitate sau neatenție, ai izbit, ai irosit un întreg...

— Te rog, Mihai, te rog din suflet, taci ! Știu...

— Vezi ? Eu n-aș face-o. Dar tu, dacă ai fi inoculată cu mesager mnezic, ar fi posibil să ai acea greșeală mereu în minte... Și cu ea pe toate celelalte, fiindcă sîntem oameni... După cum ți-ar fi prezente mereu toate remușcările, ca și regretele față de răutăți mici sau mari, voite sau, mai ales, nevoite, slăbiciunile, umilirile drepte sau nedrepte, dar trăite intens de tine la vremea lor. Toate suferințele fizice și morale îngrămădite pe o unitate de timp : *prezentul tău.* O singură remușcare ne chinuie uneori. Dar un noian mereu stăpîn pe gîndul nostru ? Ce-ai mai fi în stare să faci pentru mîine ? De unde elan, energie, cînd ți le-ar devora trecutul de patimi ?

— Taci, Mihai ! Taci o clipă ! Ochii fetei se închideau parcă orbiți de priveliștea interioară. Poate am fi mai buni, izbucni ea deodată cu un zîmbet ce s-ar fi vrut învingător. Teama de remușcări, de judecata tiranică a conștiinței, teama de memoria noastră neîndurătoare ne-ar face — poate — să cîntărim mai mult fiecare gest. Ca să ocolim suferința proprie, remușcările, ne-am feri să facem pe alții să sufere. Am deveni, dacă vrei, altruiști din egoism. Nu știu cît e de moral, dar ar fi bine pentru toți !

— S-ar putea... cu condiția unei conștiințe evoluate... Dar oamenii sînt încă atît de deosebiți, încît la unii o memorie ca aceea dată de „mesager", ar însemna o enormă capacitate de ranchiună, de răzbunare chiar.

— Ești îngrozitor de pesimist !

— Sînt numai lucid, draga mea, și poate nu destul... Uite, uite aici în „Contemporanul" de ieri ! Ai să zîmbești : o poezie ! Nu știu ce știe omul ăsta... Are în schimb o viziune înfiorătoare... Îi zice „Revoltă". Ți-o citesc eu :

„Cine îndrăznește să mă fure de uitare ?
Să mă prăvale în trecut mereu
Cu morții toți ce-au curs prin trupul meu
Fantastic șir de „eu" — un șir în care —
Cuminte cimitir de vii în somn
Cu amintirea îngropată-n seară —
Stau vindecate răni de os de domn.
Cine-ndrăznește iarăși să mă doară ?
Și să-mi adune munte iar pe piept,
Din carne să-mi smulg iarăși vechi săgeți
Tribut să dau tributului nedrept
Plătit de mult cu sînge cald și vieți.
Cin' te-a iscat, haine Demiurg,
Că îndrăznești să mă întorci în mine
Să-not suiș un Stix pe care curg,
Otrava s-o beau iarăși din rovine ?

Puteam fi rîu sau fluviu-n drum spre Mare
Cînd ţi-ai ivit nebuna ta plămadă...
Să uiţi, să uiţi... Cine-ndrăzneşte oare ?
Redă-mi uitarea... giulgiu de zăpadă."

— Vehemenţă tinerească, sforăitoare şi calitate poetică dubioasă, remarcă acid tînăra femeie.

— Se poate, nu mă pricep la critică, are însă un miez de adevăr. Poate că n-au publicat-o pentru vreo valoare literară, ci ca să tragă un semnal de alarmă. Mă întreb dacă nu va începe o campanie de presă împotriva mea... împotriva descoperirii mele.

— Bine, Mihai, dar nu e silit nimeni să facă tratamentul !

— Silit, nu. Ispitiţi însă cred că vor fi toţi. De teama rămînerii în urmă, din ambiţie, din curiozitate, de nevoie... mai ştiu eu de ce ? Sînt convins că puţini vor rezista... Ţii minte drogurile euforizante de pe vremuri ?

— Nu încape comparaţie, Mihai ! Să trăieşti o minune ! Să citeşti o carte şi s-o ştii pe de rost. Să citeşti o sută, o mie de tratate şi să le porţi pe toate în cap !

— O bibliotecă vie... Perspectiva e amuzantă, dar amară... Ţi-ar devora *timpul, tot timpul,* Maria !

— De ce amară ? replică ea, ascultîndu-l pe jumătate distrasă de propria-i viziune. *Să ştii !* Să ştii tot ce se poate şti în meseria ta, tot ce ştiu miile care trudesc pe acelaşi ogor, să asociezi milioane de informaţii, să le materializezi în descoperiri noi, în taine ale naturii nedezlegate pînă la tine, dezlegate de tine... Să atingi treapta cea mai înaltă, condiţia umană... izbucni ea iluminată de o indicibilă bucurie lăuntrică.

— Şi preţul, draga mea ? Să ţi se usuce sufletul, să împrumuţi din răceala înţepenită, impersonală, a ordinatoarelor... Să nu poţi iubi, de pildă. Să nu poţi iubi total, adînc, adevărat, fiindcă nu poţi uita. Fiindcă, bune şi rele, amintirile despre fiinţa care ţi-ar putea fi dragă se îngrămădesc simultan, se parazitează reciproc, împiedicîndu-te să idealizezi acea fiinţă... Să-i uiţi neajunsurile sau, estompate de timp ori distanţe, să-i făureşti din defecte simple... dragi slăbiciuni.

Maria devenise brusc atentă, gravă. Urmă acelaşi fir, furată de cele auzite :

— Să nu poţi ierta... Mihai, fiindcă, oricît ne-am strădui s-o punem pe seama înţelegerii aproapelui, iertarea este, în fond, tot o uitare... cînd e adevărată.

— Începi să-mi dai dreptate.

— Mă străduiesc să cuprind întinderea consecinţelor. Şi totuşi cîtă nevoie avem să ştim mai mult...

— Spuneai de citit. Unii, mulţi, avizi de a şti, se vor înmormînta în cărţi, vor trăi numai în ele, vor vorbi numai din ele. Vom asista la o furie, la o manie a cititului, la o competiţie de acumulare urmată de stagnarea muncii creatoare... Ştiu eu ? Această lectomanie la cei cu memorie vizuală sau audiomania celor cu memorie bazată pe auz ar putea duce la oprirea din evoluţie a ştiinţei, a literaturii, a artelor, prin adîncirea lipsei de iniţiativă — dacă ne-am gîndi numai la timpul enorm cheltuit cu acumularea cunoştinţelor. Şi cîte alte urmări posibile... prin această imensă poluare cerebrală !

Sufocați parcă de argumente „pro și contra", și savantul, și Maria tăcură o vreme, fiecare cu gîndurile lui.

Un laborant intră discret și puse pe masă cîteva ziare noi. Mihai Topală răsfoi unul, distrat, apoi altul, fără să caute ceva anume, cînd deodată tresări :

— Poftim, iar eu, iar numele meu !

Maria i-l smulse din mînă. Parcurse dintr-o privire articolul. Nu era lung. După care, întunecîndu-se, aruncă ziarul pe colțul mesei, ca și cum ar fi scăpat de o reptilă.

— Citește-l, Marie. Citește-l tare. Mă aștept la orice. Te rog. Fata se supuse silit :

„UN CAZ

Absolut întîmplător, aflăm următoarele în legătură cu directorul-adjunct de la IROCIPSC * ing. R. R. Se supusese voluntar administrării mesagerului mnezic al doctorului Mihai Topală. Rezultatele erau impresionante. Capacitatea memoriei inginerului R. R. era cu totul neobișnuită. Desființase, practic, computerele care țineau evidența numerică și coordonatele cosmice a cîtorva sute de sateliți și nave românești părăsite în cosmos după utilizare. Știa pînă în detaliu biografiile tuturor salariaților — 483 — cu aptitudini și caracteristici psihologice determinate prin teste complexe. În sfîrșit, toate caracterele unei memorii prodigioase, care nu supăra pe nimeni, dimpotrivă, ușura enorm activitatea institutului. De cîtăva vreme însă, ing. R. R. începe să aibă unele ciudățenii. Cere administrației să se citească zilnic în colectiv vechiul ziar „Viața Capitalei" și amendează cu tăierea lefii pe o săptămînă pe un tînăr care a lipsit de două ori nemotivat de la acest program, iar a treia oară cînd a fost prezent — a căscat. Procedeul lecturii în colectiv fiind de mult ieșit din uz este consultat dicționarul de obiceiuri arhaice... Se face pe plac directorului adjunct spre mirarea salariaților care nu înțeleg la ce ar putea servi acea dispoziție. A doua zi însă, la protestele colaboratorilor săi, inginerul R. R. îi repede și lovește chiar pe unul dintre ei. Uluire totală. Directorul general este plecat în străinătate. Faptele se precipită. Directorul-adjunct lucrează în neștire cu o secretară, își neglijează familia și lipsește nejustificat de la tenis, de la clubul de călărie. Ține ședințe peste ședințe. Aceste manifestări învechite în zilele noastre iscă zîmbete de compătimire. Deodată se produce deznodămîntul. Ing. R. R. se ridică brusc, se congestionează, duce mîinile la cap, nu mai are timp decît să spună : «O tahipsihie îngrozitoare» și leșină. Este internat de urgență într-un sanatoriu de boli mintale, unde se constată că ing. R. R. suferă de o viteză fantastică de înlănțuire a ideilor, o cascadă dezordonată a gîndurilor cu imposibilitatea de a le concentra pe o problemă. Sîntem informați că, după o vreme, tulburările tahipsihice au cedat, dar sînt înlocuite cu un delir de

* IROCIPSC : Institutul pentru recuperarea obiectelor ieșite din uz care poluează spațiul cosmic — perigeic.

autoacuzare. R. R. cere iertare că a ascuns faptul de a fi fost proprietar de pămînturi, de a fi exploatat pe țărani, de a fi ascuns aur etc. Este strict supravegheat, deoarece a făcut două încercări de sinucidere. Narcoanaliza, electrono și bionoencefalogramele, precum și investigațiile generalogice arată că ing. R. R. a împrumutat personalitatea unui străbunic care a trăit în prima jumătate a secolului XX. Specialiștii își pun întrebarea dacă totul nu este o consecință a inoculării mesagerului mnezic al doctorului M. Topală. Menționăm presupunerea sub toată rezerva."

— O dramă, Mihai ! Îl cunoști pe R. R. ?

— Bineînțeles !... Și cînd te gîndești că Radu a fost unul dintre primele mele succese ! Am totuși convingerea că își va reveni. Sper să fie vorba de un incident trecător de redeșteptare a memoriei spiței. Ivirea într-un descendent de azi a memoriei și comportamentului dintr-o verigă genealogică pierdută în timp. Am mai întîlnit ceva asemănător. Era pe la început, cu un „mesager" insuficient realizat. În primul meu subiect voluntar — un coleg medic, la cîtva timp de la inoculare, s-au deșteptat brusc, și au început să defileze cu o repeziciune amețitoare fragmente de filogenie *. Am trăit cîteva ore de mare emoție pînă a dispărut efectul. Țin minte panica nefericitului în care se trezeau instincte de animale, în care apărea frica din paleolitic, frica luptei cu mamuții, foamea, arșița și frigul de care abia se putea apăra. Uite ! (Mihai căută febril într-un clasor, scoase un disc audio-video, și pe ecran apăru acum figura luminată de o bucurie intensă, aproape sălbatică a unui tînăr.)

— Foc ! Focul ! (Se auzi glasul acestuia în cameră.) Îl am, întîia oară... E al meu... al meu... în peștera asta... lumină... căldură... viață... viață... care pîlpîie, arde, se stinge... Nu... e viu... trăiește... Nu... se stinge... și cu o grabă speriată tînărul arunca vreascuri imaginare într-un foc închipuit.

Imaginea dispăru.

În laborator se lăsă tăcerea.

— De cînd n-ai mai văzut tu arzînd și trosnind un butuc de brad într-o sobă țărănească, Mihai ? încercă fata o cotitură molcomă, poetică, în discuție.

— De mult... răspunse el pe gînduri. De mult. Azi nu mai vedem focul nicăieri. E înlănțuit de om ca Prometeu de zeii legendari, fiindcă li-l furase. Căldura focului o stăpînim peste tot, științific, dar am plătit căldura cu prețul poeziei focului. Așa cum vom plăti poate memoria noastră uriașă de mîine cu poezia uitării de azi. Vom pierde uitarea, Marie, cum pe alocuri, se pierde încă memoria.

— Mă întreb ce e mai greu de îndurat, între cele două pierderi... Dacă o să uităm să uităm, Mihai ?

— Mi-e teamă... mi-e teamă de asemenea infirmitate. Bietul Radu... — mai adăugă savantul, întorcînd privirea în altă parte, să nu i se citească gîndul întreg.

Tăcură iarăși, descumpăniți, clipe lungi. Încordarea dramei ce se petrecea undeva, pe un pat de spital, crescu și în cameră.

---

* Filogenie — desfășurarea evoluției vieții de la ființa unicelulară pînă la om, în acest caz.

— Şi dacă Radu nu se vindecă ? murmură îngîndurată tînăra femeie.

— Eu cred, sper că se vindecă. Este însă foarte grav că trece prin asemenea stare. Înţelegi acum de ce mă sfîşie, mă nevrozează întrebarea. Am sau nu dreptul să arunc în lume mesagerul mnezic ? Şi urmă ca pentru el : Nu. Nu se poate !

— Dar dacă Radu e un caz izolat, ai dreptul să ascunzi oamenilor descoperirea ta, cînd cei mai mulţi s-ar putea bucura de binefacerile ei ?

— Cazul lui nu va fi desigur unicul... Şi apoi... „Prius non nocere, deinde curare" spune înţelept latinul... întîi să nu dăunezi, apoi să tratezi. Este porunca milenară de care ascultăm toţi cei ce muncim pentru sănătatea omului şi pentru perfecţionarea lui biologică.

— Şi atunci. Mihai ? Ce trebuie să faci ? Fiindcă n-ai nici dreptul să taci, să îngropi o descoperire epocală. Mai curînd decît îţi închipui, ea ar putea să apară în alt punct pe glob. Şi atunci... gloria ţării, a ta... bucuria izbînzii... respectul oamenilor.

— Ştiu, Maria, ştiu... Dar astea toate stau în om alături de seminţele tuturor pieirilor... Să mai arunc şi eu o asemenea sămînţă ?

Savantul se opri un moment pradă luptei lăuntrice, încercînd să ia o hotărîre.

Continuă. însă, tot analizînd :

— Dacă descoperirea asta ar fi fost făcută în altă parte, de alţi savanţi cu conştiinţe mai... „suple", poate că mesagerul mnezic s-ar şi afla la prăvălia din colţul străzii, la îndemîna oricui, cu toate consecinţele posibile... Gloria de care vorbeai, satisfacţiile materiale ar acoperi orice remuşcări pe acele meleaguri... Şi, totuşi, gîndeşte-te :... „*Prius non nocere*"... Dincolo de gloria proprie, trebuie să cîntărim bine urmările... să aşteptăm... Să aşteptăm poate o perfecţionare a tehnicilor, dacă nu chiar a creierului uman... care ar putea veni tîrziu, după moartea noastră chiar...

— Gloria postumă cred că e tare searbădă pentru purtătorul ei, remarcă trist fata.

— Da, dar progres autentic azi nu înseamnă răsunet, înseamnă răspundere... Va trebui să rezist ispitei... Sau să-i cedez atît cît să nu stîrnesc furtuna... Dar cît, Maria, cît ?...

Unul lîngă altul, stăteau acum la fereastră.

Pe cerul profund, un turboreactor desenă elegant, ca în fiecare zi, cu jetul alb, reclame pe care vîntul capricios le destrămă în prelungi semne de punctuaţie.

Joncțiune

de CONSTANTIN GÂRBAN
— LUGOJ —

Prin zvîrcolirea
Galaxiei
Noi trebuia să implantăm
O dreaptă!
Dar fiindcă rătăcisem
Tunul axiomatic
Și nu eram siguri
Că vom fi înțeleși
De cei din constelația
Triunghiului.
Încercați de bănuieli
Stelare,
Am început să ne strigăm
Unii altora
Teorema lui Pitagora.
Ei o strigau Ieri,
Noi o strigam Mîine,
Azi mureau toți.
Dar strigătele noastre
Se găseau.
Se contopeau,
Se întăreau.
Spărgînd porțile opace.
Lăsînd calea liberă
Pentru cei fără timp...!

VIORICA NICOARĂ*

Dacă va fi liniște

Chemați pescărușii să zboare.
Să-nscrie cercuri largi peste zări,
Să pregătească rampe de lansare
In fața viitoarelor plecări.
Chemați să-și facă-n maluri cuib lăstunii
Și să viseze-n cuibul lor a zbor.
Să aburească iarba mînzul lunii
Cînd ceru-n stînci alunecă ușor.
Și-abia atunci, dintr-un adînc de pom,
Din inimă de apă, din pămînt,
O să apară, uriaș, un om
Cu aripile desfăcute-n vînt.
Apoi cu fulgerele-n el văzduhul
Va-ncremeni, și marea ce vuiește
Cu zbuciumul în ea se va opri
S-asculte-o doină dintr-un solz de pește.
Atras din ape ca de o chemare,
Se va urca pe țărmuri un delfin,
Iar omul cu pămîntul în spinare
Și apele în sîn împăturite
Va trece demiurg în carul mare.
Trezind din somn planete ostenite.

Plătind virtutea

Iată-mă iar prin ținutul acesta
suspendat ca un cer
în care păsări jumătate oameni
fac zid între văzduh și vînt.

---

* VIORICA NICOARĂ. născută la 28 august 1924 în Banat, unde și-a făcut și studiile.

A debutat în 1944 cu poezii în revista „Provincia" din Turnu Severin.

A publica în presa cotidiană și în cîteva reviste literare poezii și schițe. Preocuparea de bază — literatura pentru copii.

Colaborează frecvent la radio cu scenarii.

In 1971 i s-a tipărit cartea „Fata de lut" (Editura „Ion Creangă") și are sub tipar volumele „Clopoțelul de argint" (la Editura „Junimea"), „Copilul munților" și „Castelul din negură" (la Editura militară).

Este membră a Fondului literar și a cenaclului „G. Călinescu" al Academiei.

Dar nimenea nu pare să mă vadă —
și eu nu pot striga decît pămînt.

Merg greu și norii-s roșii ; cînd să zbor
o fașă lungă, albă, de la piept
mă ține parcă de-un alt trup legată
și-mi fîlfîie în urmă ca o rană
(sau ca un drum pe care îl aștept).

Dar nu mă pot întoarce, știu, din peșteri
menita-mi umbră merse linear
și brațele ce-ar vrea să mă ajute
se mușcă bănuindu-se de aripi,
iar păsările rîd : Icar, Icar...

Gem ochii biruiți de încordare,
gîndind un chip ce parcă mă mai leagă,
dar nimeni nu se-ntreabă unde sînt,
și ploile gonesc nepăsătoare,
spălînd adînc orbitele de nume.
Aripa stîngă mi se face neagră,
și eu nu pot striga decît pămînt !

Încerc alt drum și parc-aud un sunet.
Era cîndva, pe-aproape un portal.
Viața aceea-ncepe să mă doară,
iar păsările rîd : Icar, Icar !

Se subțiază însă-n jurul meu lumina
trăgîndu-și prada caldă-n vizuini.
Și trec neputincioasă lîngă păsări —
zid viu între văzduh și vînt
ce parcă-ncepe să mă recunoască,
dar eu nu pot striga decît pămînt !

Cronică (en passant fantastică) a șahului

de **EMANUEL REICHER**

XXVII.

Un cascador al eșichierului

După cel de al doilea război mondial, metodologia științei a recunoscut riscul calculat ca instrument eficace în experimentarea prototipurilor, în cosmonautică, în testarea rezistenței materialelor și a organismului uman, domenii în care, în condițiile unei enorme munci de pregătire, efectul anumitor acțiuni nu poate fi totuși apreciat cu exactitate și omului îi revine rolul de a hotărî în ultimă instanță soluțiile cele mai potrivite

La începutul acestei epoci, în pregătirea șahiștilor și în preferințele lor stilistice constatăm un **statu quo** datorat, în primul rînd, îndelungatei supremații a lui Mihai Botvinnik. Scurtul intermezzo oferit de victoria lui Smîslov a dat un impuls îndrăznelii (deși jocul acestuia tindea vădit spre echilibru): undeva mocnea jarul din care s-au aprins mai tîrziu vîlvătăile ce au mistuit multe dintre pravilele aparent imuabile.

Analiza unora dintre partidele marilor turnee internaționale dezvăluie existența a numeroși jucători cu o puternică înclinație către momentele de pericol și de maximă tensiune, cînd într-un timp foarte scurt se cer luate decizii unice, de a căror valabilitate depinde în cea mai mare măsură rezultatul final.

Pentru acești promotori ai curajului, deceniul al cincilea a căpătat o semnificație aparte prin apariția unui șahist care a innobilat noțiunea de risc prin frumusețea concepției și rezultatele sportive extraordinare la care a ajuns.

Mihail Tal s-a năcut la Riga în anul 1936. Începuturile carie-

rei lui șahiste se asemănau cu acelea ale majorității jucătorilor sovietici : a învățat primele mutări la vîrsta de șase ani de la tatăl său și s-a perfecționat în concursurile pionierești. Talentul său a fost repede remarcat de maestrul Alexandr Koblenz, care i-a devenit mai tîrziu antrenor.

În anii 1951 și 1952 nu s-a remarcat în campionatul republican, pentru ca în 1953 să se claseze pe primul loc. Succesul i-a dat dreptul să susțină un meci pentru titlul de maestru. La 18 ani, victorios în întîlnirea sa cu Vladimir Saighin, campionul R.S.S. Bieloruse, Tal a devenit maestru. Pasul cel mare spre grelele lupte ale *campionatelor unionale l-a făcut* în 1955 cînd s-a calificat în finală.

Un an mai tîrziu a obținut un succes promițător, prin ocuparea locului V—VII în campionatul U.R.S.S. Stilul său a derutat nu numai pe adversari, ci *și pe unii comentatori* experimentați. Părerile despre viitorul tînărului plin de fantezie și pătimaș atacant erau împărțite. Predomina însă ideea că el nu va putea ajunge la rezultate superioare, decît pe calea asigurării unui echilibru între laturile *sale combinative* și poziționale, jocul integral fiind socotit în acea perioadă unicul mijloc pentru atingerea marilor performanțe.

Mihail *Tal* a adus acestei probleme un răspuns, genial prin simplitate, *consecvență* și *multiple* consecințe în practica turneelor contemporane. Spre deosebire de predecesorii săi romantici, de felul lui Spielmann, el a studiat enorm, a analizat deschiderile favorabile unor *improvizații stupefiante*, *și-a însușit tocmai acele* principii structurale potrivite cu optica lui sui generis. Toate acestea le-a dirijat spre acele momente de suspens și cascade de combinații care l-au făcut celebru și care izvorau din variante atît de lungi și complicate, încît *el însuși* a declarat uneori că nu le-a putut calcula pînă la epuizarea tuturor posibilităților.

Pregătirea științifică, metodică, minuțioasă a tuturor condițiilor necesare asumării riscului îl aseamănă cu piloții de încercare și cosmonauții, iar *spectaculozitatea pe care* o adaugă aventurilor calculate îl apropie de cei mai de seamă cascadori ai epocii.

Ca și aceștia, Tal nu poate să prevadă și să rezolve dinainte totul, dar, printr-un teribil antrenament experimental, își creează numeroase condiții de reușită. În lumea șahului, riscul calculat a devenit astfel o armă de temut, mînuită de un jucător genial prin intuiția și clarviziunea sa.

Nici unuia dintre marii maeștri contemporani nu-i este imposibilă construirea unor partide „gen Tal", dar consacrarea acestui stil briliant n-a putut fi dată decît de excepționalul palmares al inițiatorului său.

La vîrsta de 22 de ani, Tal și-a aninat în panoplia lui două prețioase trofee (campionatele U.R.S.S. din 1957 și 1958), cucerite într-o manieră originală și cutezătoare.

Se pare că, de la acea dată, *nimic* nu l-a mai putut opri din drumul spre vîrful piramidei. În toamna anului 1958, la turneul interzonal de la Portoroj a ocupat locul I, după care, la Olimpiada de la München a realizat 13 puncte din 15 partide! Rezultatele sale din anul

1959 sînt : locul II—III, la egalitate cu Spasski, după Petrosian, în campionatul U.R.S.S. și locul I la un prestigios concurs de la Zürich.

Penultima treaptă a afirmării a urcat-o în același an cu prilejul celui de-al patrulea turneu al candidaților, organizat de F.I.D.E. în Iugoslavia. Locul I. Tal — 20 puncte, II. Keres — $18^1/_2$, III. Petrosian — $15^1/_2$, IV. Smîslov — 15, V. Gligorici — $12^1/_2$, VI. Fischer — $12^1/_2$, VII. Olafsson — 10, VIII. Benkö — 8. Importante pentru cronica noastră sînt scorurile înregistrate în cele 7 meciuri de cîte 4 partide, susținute de Tal cu adversarii săi. Astfel cu Keres 1—3 (!), cu Petrosian 2—2 (patru remize), cu Smîslov $2^1/_2$—$1^1/_2$, cu Gligorici $2^1/_2$—$1^1/_2$, cu Fischer (16 ani) 4—0 (!!), cu Olafsson $3^1/_2$—$^1/_2$ și cu Benkö $3^1/_2$—$^1/_2$.

Combinativul Keres — călit în bătăliile cu toți marii jucători din trecut, pe care i-a învins de cele mai multe ori — s-a dovedit superior în întîlnirea directă cu reprezentantul „noului val", iar Petrosian și-a demonstrat eficacitatea jocului său profilactic, izbutind adesea să gîtuie din fașă intențiile combinative. În rest, Tal a obținut numai victorii, unele la diferențe de-a dreptul senzaționale, ca scorul absolut din meciul cu încă fragedul Fischer.

Astfel, în 1960, campionul lumii, Mihail Botvinnik, a avut de înfruntat nu numai un jucător în continuă ascensiune și încrezător în „steaua" sa după trei ani de mari succese, ci și fulgerele orbitoare ale unui mod cu totul nou de a aborda o partidă. Mecanismul logic prin care Tal își provoca adversarii să greșească era atît de enigmatic încît vom întîlni cazul de-a dreptul ciudat al marelui mestru Pal Benkö, care la turneul de la Curaçao (1962) va purta ochelari negri „spre a nu fi hipnotizat", după cum a și declarat presei. Chiar dacă nu toți au mers atît de departe, mulți atribuiau victoriile lui Tal unor întîmplări favorabile, adică pur și simplu șansei.

Meciul Botvinnik—Tal va constitui pentru cronicarul din secolul XXI un moment crucial în evoluția șahului modern. Dincolo de semnificația lui oficială, el a ilustrat elocvent imensa capacitate a jocului minții de a-și înnoi incontinuu ideile. Desfășurarea dramatică a întrecerii a ținut încordată atenția întregii lumi șahiste.

Tal a cîștigat prima partidă, după care au urmat patru remize „furtunoase". Botvinnik a mai fost întrecut în rundele 6 și 7 și condus astfel cu 3 puncte avans ca și altă dată: campionul a avut o revenire puternică și s-a apropiat din nou la numai un punct distanță. Dar victoriile sale din rundele 8 și 9 au fost ultimele din acest meci, deoarece challengerul s-a distanțat prin cîștigarea partidelor 11, 17 și 19, devenind campion la 4 puncte diferență ! Scorul : + 6 ; — 2 ; = 13 exprimă cifric o superioritate de concepție. Botvinnik n-a jucat deloc slab ; calitatea partidelor, originalitatea desfășurării duelului au înfrumusețat blazonul ambilor parteneri. Dar deocamdată mijloacele clasice de apărare nu puteau stinge vastul incendiu al pozițiilor. Jocul combinativ a obținut o strălucită izbîndă nu numai asupra celui pozițional, ci și față de cel sintetic, apărat de cel mai mare reprezentant contemporan al său.

Un an mai tîrziu, în 1961, s-a desfăşurat la Moscova meciul-revanşă. Disputa a fost la început destul de echilibrată, dar rundele 9, 10 şi 11 au adus trei victorii consecutive lui Botvinnik, care pînă la urmă a învins cu scorul general: +10; — 5; = 6.

Ce se petrecuse? Fostul campion mondial, Max Euwe, prezent la această întîlnire istorică, a arătat că: „Tal n-a mai demonstrat avîntul, însufleţirea de necrezut pe care o avusese un an mai înainte". Ar fi însă doar o explicaţie parţială, insuficientă pentru înţelegerea celor întîmplate. Botvinnik a reuşit, de fapt, să încorporeze în volumul său de informaţii asupra şahului şi noile date aduse de Tal, le-a înţeles şi le-a prelucrat aşa cum numai geniul lui putea s-o facă, a elaborat sisteme în stare să prevină şi să combată un astfel de joc. Şi a biruit.

Şahul a profitat imens din aceste evenimente; a doua renaştere a lui Botvinnik n-a ştirbit contribuţia lui Tal la dezvoltarea unei noi concepţii, ci a impus locul natural al acesteia în evoluţia stilurilor, şi astfel l-a influenţat şi pe ilustrul său înaintaş şi...urmaş.

În mod cert, Tal însuşi a învăţat din înfrîngerea sa. Deşi multe dintre rezultatele lui de mai tîrziu trebuie considerate şi prin prisma deselor îmbolnăviri, palmaresul său rămîne totuşi acela al unui mare campion.

În perioada imediat următoare pierderii titlului, Tal se află în mod paradoxal la un moment de vîrf. Iată rezultatul concursului de la Bled (1961): locul I. Tal — 14½ puncte, II. Fischer — 13½, III—V. Gligorici, Keres şi Petrosian — 12½, VI—VII. Gheller şi Trifunovici — 10½. O menţiune importantă însă pentru capitolele viitoare ale cronicii noastre: un clasament, după punctajul obţinut din partidele primilor zece clasaţi între ei, ar avea în frunte pe Fischer (18 ani!) cu 6 puncte din 9 posibile, urmat de Tal şi Petrosian cu cîte 5 puncte.

Din palmaresul lui Tal am mai selecţionat următoarele rezultate: locul II—III la campionatul U.R.S.S.—1962, I la Miskolc—1963, II—IV la Havana—1963, II la Moscova—1963, I la Hastings 1963—1964, I la Reykjavik, I—IV la turneul interzonal Amsterdam, I la Kislovodsk (toate trei în 1964), meci cu Portisch (1966): 5½—2½, meci cu Larsen (1965): 5½—4½, I—II la Sarajevo—1966, I la Palma de Mallorca—1967, I—II la campionatul U.R.S.S.—1967, locul I—II la Tbilisi—1969, I—II la Tallin—1971, I la Tbilisi—1972 şi I la Wijk aan Zee—1973.

Cronica noastră a consemnat încă de la începuturile ei reputaţia de care s-a bucurat întotdeauna aşii diferitelor epoci şi succesele repurtate în faţa unor spectatori încîntaţi de profunzimea sau dinamismul partidelor. În ultimele decenii, numărul „fanilor" a crescut vertiginos, dezvoltîndu-se şi un al doilea public — invizibil — care urmăreşte cu statornică pasiune publicaţiile de specialitate, analizînd şi comentînd (acasă) competiţiile de toate categoriile şi din orice colţ al globului. În această mirifică lume a celor 64 de pătrate, Tal a devenit cel mai îndrăgit dintre toţi campionii mondiali de pînă la el. Asalturi temerare, defensive perfide, improvizaţii stu-

pefiante, incredibile pendulări ale avantajului, serii de victorii întrerupte de înfrîngeri dezamăgitoare (parcă anticipîndu-l pe fantasticul nostru Năstase) au făcut întotdeauna din prezența lui Tal „sarea și piperul" oricărui turnir al eșichierului.

Mihail Tal, acest înnăscut și perpetuu combinativ, a readus în actualitate și a îmbogățit latura de spectacol a evenimentului șahist implicată și în creațiile unor lideri ca Anderssen, Morphy, Lasker, Alehin și Botvinnik, pregătind astfel apariția celui ce va redimensiona acest fenomen : Robert Fischer.

UMOR de I. M. VINTILĂ

REMINISCENȚE

— ...*Figura dv. îmi pare cunoscută. Sînt sigur că v-am mai întîlnit undeva...*

Poşta cititorilor

PETRU BERTEANU (strada Polonă 21, ap. 4, Bucureşti, sectorul I) oferă numerele 22, 35, 75, 162, 165 şi caută numerele 167—168, 425, 427—430.

TUDOREL PAPADIMA (str. Ion Creangă Bl. I. C. 4 ap. 27, Medgidia, judeţul Constanţa), avînd în acelaşi timp hobby-ul s.f. şi al numismaticii, oferă broşurile colecţiei noastre pe care le are în plus (111, 230—232, 237—260, 267, 270, 326, 346—348, 353, 360—363, 366—368, 383, 389—391, 402) în schimbul unor vechi monede. În cazul în care acest troc va avea loc, ne-ar interesa şi pe noi cît valorează colecţia plătită cu o atît de nobilă monedă !

VASILE RĂDUCANU (str. Vrancea 12, Bucureşti, sectorul VIII) oferă numele 232, 241—242, 334, 340, 342, 346—347, 352—367, 369—370, 372—377, 380—383, 393, 411—412, 415, 417, 423, 428—432, 435—441, 444, în schimbul fasciculelor ce-i lipsesc : 3, 6, 17, 44, 52, 54, 57—58, 67, 72, 85—86, 115, 122—123, 125, 128—130, 132—134, 142—152, 155—161, 164, 166—171, 176—178, 181, 183, 185—186, 190—192, 194—196, 199, 221, 224, 228, 243, 245—246, 248—249, 252, 254—258, 261—263, 268—269, 274, 277, 281, 408, 413—414, 418, 420. 434.

PETRE ROŞIU (Şos. Colentina 85, Bucureşti, sectorul II, telefon 75 30 59) oferă numerele pe care le are în plus : 67, 148, 236, 301, 303—304, 311—314, 318, 322, 341, 344, 348, 353—356, 367, 369—374, 379—385, 391—394, 396—426.

OVIDIU AVRAMESCU (str. Dobrogeanu-Gherea 12, Rîmnicu-Vîlcea, judeţul Vîlcea) doreşte să-şi procure următoarele povestiri şi romane de anticipaţie : „Oameni şi stele" de Ion Hobana, „Cor Serpentis" de I. Efremov, „Atacul cesiumiştilor" de Sergiu Fărcăşan, „Oul lui Columb" de Eduard Jurist şi „Omul-rază" de Mihail Leaşenko.

NICOLAE POPA (str. Pavlov 18, bl. A, et. II, ap. 12, Cluj, telefon 16 697) oferă numerele 1, 3, 14, 28, 57, 61, 66—67, 71—73, 75—76, 86, 100, 102, 183—184, 189, 223, 243, 247, 261—262, 268—270, 284, 289—290, 293, 311—316, 329, 336—337, 339—340, 359, 366, 402—403, 409, în schimbul fasciculelor : 7, 21, 22, 25, 36, 43—44, 47—48, 50—51, 53, 58, 78, 81—82, 88, 90—91, 93—94, 109, 115, 124—125, 131—135, 139—141, 144, 194, 200—205, 207, 209, 380—382.

TEODOR IGNAT (str. Seuca 2, bl. 1, ap. 8, Tîrnăveni, jud. Mureş) are în plus numerele: 220, 392, 396—397, 400—401 şi caută numerele: 1—28, 30—37, 39—46, 43—60, 62—70, 72, 74, 76, 77—79, 81—85, 87—92, 95—96, 98, 100—114, 116—118, 120—123, 128—129, 133—138, 140, 142—158, 160—162, 165—173, 182, 189—190, 192, 200, 204, 207, 228, 244, 246—247, 249, 252, 254, 278—279, 286, 291, 295—296, 298—299, 301, 303, 305, 309—310, 317, 321, 323, 326, 332—336, 338, 341—342, 350—352, 355, 358, 377, 379, 381.

Tiparul executat la Combinatul poligrafic „Casa Scînteii"

2012

prelucrare
&
editor
Costin Teo Graur

i.m. Pompilu

Au scanat, corectat, prelucrat.

Ceea ce nu au fost în stare redacțiile Știință și tehnică sau cei care au dat să continue CPSF, au reușit, cu multă dăruire, muncă și cheltuială, acești entuziaști.

Lor trebuie să le mulțumim pentru că avem acum posibilitatea să (re)citim legendara Colecție.

clandher
flash_gordon
evilgheorghe
krokodyllu
progressivefan3
car_deva
coollo
fractalus
panionios
nld68
un anonim (RK)
Gyuri
hunyade
dl. Dan Lăzărescu
Cilly Willy
fizikant
Doru Filip
connieG

(dacă este omis cineva, vă rog un email și reparăm greșeala!)

COLECTIA „POVESTIRI
STIINTIFICO-FANTASTICE

AUGUST 1973

PRETUL 1 LEU 41007